

Alexander Mollinger (1836-1867), 'The Lord of Space'

De familie Mollinger door Louis Mollinger (1825 B 1860), 1856, olieverf op doek, 102,3 x 118,7 cm. Centraal Museum Utrecht, inv.nr. 25846. Alexander toont zijn tekenwerk aan vader en moeder Mollinger, omringd door broers en zusters. Broer Louis, portretschilder en eveneens lid van Kunstliefde, zit in het midden en kijkt uit het schilderij.

Hij gold als een 'landschapschilder van verdienste; soms met een elegante innigheid'.¹ Hij was een begaafd aquarellist en hij legde de Schotse markt open voor Nederlandse schilders van landschappen. Alexander Mollingers carrière bleef echter door een vroegtijdige dood beperkt. Eerste van vier portretten van kunstenaars die lid waren van het Genootschap Kunstliefde.

RUDO DEN HARTOG

Maandagavond 5 november 1858. Het Utrechtse Schilders- en Teekengenootschap Kunstliefde neemt een bekende Nederlander aan als 'kunstlievend lid': dominee Nicolaas Beets.² Diezelfde avond wordt ook de jonge land-

schapschilder Alexander Mollinger door middel van de boonstemming (een ballotagesysteem met witte en zwarte boontjes) als 'werkend lid' geïnstalleerd. Beets heeft al een gevestigde naam, Mollinger staat op dat

moment aan het begin van zijn carrière. Hij was overigens al eenmaal eerder voor het Genootschap gevraagd, in 1856, vlak voordat hij naar Brussel zou afreizen om in de leer te gaan bij de aldaar wonende Haagse School schilder Willem Roelofs.³ Mollingers broer Louis, in Utrecht werkzaam als portret- en genreschilder en lid van Kunstliefde, schreef op 7 mei 1856 aan het bestuur: 'Ik ontvang daar juist een brief van mijn broeder uit Brussel, die mij verzoekt, om uit zijn naam te bedanken voor zijn lidmaatschap van het genootschap Kunstliefde, daar hij niet weet hoelang zijne absentie zal wezen, maar toch zeker een goed jaar zal duren, en hij er dus bijgevolg zoolang niet van zal kunnen profiteren.'

Landschapsschilder

Het zal dus pas in 1858 zijn geweest, voordat Alexander werkelijk tot Kunstliefde toetrad. Hij heeft dan voor zichzelf een duidelijke richting bepaald, ook al om zijn broer niet voor de voeten te lopen: hij wordt landschapsschilder. Kunstliefde was voor hem - en voor vele anderen - een onontbeerlijk medium om verder te komen. Niet alleen kon hij daardoor deelnemen aan de *Tentoonstellingen van levende meesters* maar ook mocht hij werk inleveren voor de *Kunstbeschouwingen*, besloten bijeenkomsten waarop tekeningen, aquarellen en etsen werden bezichtigd, besproken en - liever nog - verkocht. Geen schilderijen dus, uit praktische overwegingen, omdat de portefeuilles per trein, diligence of trekschuit naar zustergenootschappen verzonden moesten kunnen worden. Elk jaar stuurde Kunstliefde zijn portefeuille naar gemiddeld zes plaatsen, niet alleen grote steden, ook naar bijvoorbeeld Delden, Hoorn, Kampen, Lochem, Schagen en Zutphen. Het genootschap genoot hierdoor landelijke bekendheid en voor de deelnemers was het een geschikte methode om een naam op te bouwen en op een nette manier je werk aan de man te brengen.

Dit laatste verliep overigens niet altijd even succesvol. Zo schreef de secretaris van het Haagse Pulchri in maart 1867 aan zijn collega van Kunstliefde: 'Het kunstminnend publiek of liever het kunstkoopend publiek onzer geliefde residentie is bij uitnemendheid traag opgekomen, zoodat ik met alle moeite en krachtsinspanning, ribbestooten enz. niets heb kunnen bemerken als een bod

op de Mollinger nr. 43 *Landschap* van vijftig gulden. Ik heb de rekening erbij gevoegd, niet wetende of hetzelfde door den gevierden kunstenaar zal worden aangenomen.'

Godard Alexander Gerrit Philip Mollinger (1836 - 1867) werd op 8 maart 1836 geboren in de Korte Nieuwstraat te Utrecht als zoon van infanterieofficier Louis Mollinger en Grietje Zegers, dochter van een marineofficier uit Den Helder. Hij was het elfde kind van het echtpaar.

Na een succesvolle opleiding aan de Utrechtse Teekenschool en een stage van twee jaar bij Willem Roelofs, ontwikkelde Mollinger zich tot een bekwaam landschapsschilder en aquarellist.

Mollinger heeft geen bijzonder omvangrijk oeuvre nagelaten, maar speelde in zijn tijd een rol van betekenis binnen de ontwikkeling van de landschapsschilderkunst. 'Veelbelovend', werd hij genoemd, 'petit-maitre', 'The Lord of Space'. Roelofs' *élève* zou wellicht zijn leermeester overvleugeld kunnen hebben als de tering, volksziekte nummer één in die tijd, geen eind aan zijn korte carrière had gemaakt.

Het voorbeeld van Barbizon

Mollinger stond als kunstenaar op het grensvlak tussen romantiek en realisme. Aan een vrijere stijl, zoals zijn leermeester Roelofs en zijn iets latere medeleerling Paul Gabriël, is hij niet toegekomen. In Brussel maakte Mollinger kennis met de vernieuwende landschapsstijl van de Barbizonschilders. Zijn favorieten waren Troyon, Daubigny en Millet. Maar anders dan Roelofs, wie het primair om het landschap ging en die zich sterk tot Dau-

bigny en Rousseau voelde aangetrokken, trok Mollinger meer naar de kant van Millet, die de (werkende) mens centraal stelde. Wat in Mollingers werk opvalt, is zijn aparte behandeling van figuren in het landschap en het maatschappelijk engagement dat daaruit spreekt. 'Zijne figuren waren niet zelden meer dan enkel stoffage van het landschap, drukten meestal een sujet uit en waren altijd geestig en oorspronkelijk', schrijft de gezaghebbende *Kunstkronijk* in 1868.

Zijn collega en vriend Jozef Israëls zou later bij de begrafenis van "Molletje", zoals hij hem graag noemde, hem als volgt beschrijven: 'Hij was eigenlijk geen landschapsschilder, ook geen figuurschilder, maar men kan zeggen dat hij een eigen genre had gevonden, dat zijne kunststukken zeer karakteristiek deed zijn.'

Een cruciale rol speelde Mollinger begin jaren zestig bij het openleggen van de Schotse markt. Hij bleek geliefd onder Schotse verzamelaars vanwege zijn vernieuwende invloed op de ingedutte landschapsschilderkunst aldaar, en hij wist zo - zonder het land overigens ooit bezocht te hebben - de weg te bereiden voor kunstenaars als Roelofs, Israëls, Artz, Bosboom, Maris en andere Haagse Schoolcoryfeeën. Zijn leerling George Reid, die in 1866 twee maanden in Utrecht doorbracht, geldt als bruggehoofd tussen de jonge Schotse generatie en de Hollandse schilders die vanaf 1860 naam maakten.⁴ De Haagse School als exportartikel. Jan Knoef beschrijft in zijn *Van Romantiek tot Realisme* de populariteit van Mollinger in Schotland als volgt: 'het pleit voor zijn kwaliteiten, dat de overzeesche

Landschap aan het Zwarte Water nabij Utrecht, 1865, olieverf op doek, 28 x 58 cm. Particuliere collectie. Dit frisse, typisch Hollandse schilderij verkocht Mollinger in september 1865 in Londen door tussenkomst van de Nederlandse verzamelaar L. van Kakerken. Na enige omzwervingen is het schilderij sinds 1997 terug op Nederlandse bodem.

verzamelaars, die de voortbrengselen der Haagsche school eveneens zoo vroegtijdig apprecieerden, zich in niet onbeduidend getal het bezit van zijn werken verzekerden.'

Opmerkelijk coloriet

Buitenlid van de *Société belge des Aquarellistes*, lid van *Kunstliefde*, buitenlid van *Arti et Amicitiae*, verschillende keren met prijzen beloond: Mollinger had in de jaren zestig van de 19e eeuw een gevestigde naam. Op zijn best was de Utrechter als aquarellist. Hij beheerste het vak tot in de finesses en paart een opmerkelijk coloriet aan een sterk gevoel voor compositie.

Maar ook veel van zijn schilderijen, zoals *Meerkerk na den regen*, *Het stoppen van een versch*

pijpje, *De Melkdraagsters* zijn van een kwaliteit waarmee Mollinger zich van een blijvende plaats onder de 19e-eeuwse realisten verzekerd weet.

Ook de pers in zijn eigen tijd herkende zijn talent: 'De schapen van Zweeloo' van A. Mollinger, zoowel als zijne beide kleine landschappen, geven elk in hun genre wederom het bewijs, dat zijn diep gevoel en juiste opvatting van de natuur hem steeds algemeen bijval zullen doen ondervinden', schrijft het *Provinciaal Utrechtsch Dagblad* naar aanleiding van de voorjaarestentoonstelling van *Kunstliefde* in 1865. Binnen *Kunstliefde* vervulde Mollinger geen andere functie dan 'steller van het gekleed model'. Samen met twee collega's bepaalde hij in welke houding en in welke kleding een model tijdens de wekelijkse tekenoefeningen getekend moest worden (het genootschap beschikte over een hele 'garderobe', van ridder tot muzelman).

Daarnaast was Alexander één van de drijvende krachten achter de oprichting van het *Museum Kunstliefde*. Hij stond voor het museum uit eigen bezit een anoniem 17e-eeuws schilderij af, getiteld *Portret van een meisje*.⁵ Vanaf 1947 hing dit schilderij als bruikleen in het Gewestelijk Arbeidsbureau te Utrecht; later keerde het weer terug in de collectie van het Centraal Museum. Ook schonk hij het schilderij *Flesschen spoelen* van zijn broer Louis aan het museum, samen met een landschap van hemzelf. In augustus 1867, vlak voor zijn dood, maakte hij een eigen schilderij met een Italiaanse voorstelling aan *Kunstliefde*.⁶

Zwakke gezondheid

Zijn gezondheid liet het vanaf 1865 afweten. Het vermoeden dat hij aan tbc leed werd dat jaar bevestigd en hij besloot te gaan kuren in het zuiden. Hij reisde via Wiesbaden naar Menton om daar de winter door te brengen,

kwam in het voorjaar weer terug en vertrok in oktober 1866 nogmaals naar mediterrane streken. Hij bleef die keer niet alleen in Menton, maar reisde ook naar Pisa en Florence. In juni 1867 was hij weer in Utrecht, maar beleefde een slechte zomer.

Op 13 september zakte hij in elkaar aan de Maliesingel, waar de familie woonde. Hij wist nog aan te bellen, zijn zusters sleepten hem naar binnen en legden hem op bed. Er werd snel een militair arts uit de Willemskazerne gehaald, maar tevergeefs. Zonder bij kennis te zijn geweest, blies Mollinger de laatste adem uit.

Mollingers populariteit onder collega's van Kunstliefde en andere schildersgenootschappen leidde tot een inzamelingsactie voor zijn grafmonument dat tot vandaag de dag de begraafplaats Soestbergen siert. 'DOOR VRIENDEN EN VEREERDERS GEWIJD' staat er op de sokkel, bekroond met een afgeknotte zuil.⁷ Er werd zoveel geld ingezameld, dat Kunstliefde van het overschot een *Mollingerfonds* oprichtte, bedoeld voor aankopen voor het museum, in de overtuiging dat zulks geheel in overeenstemming was met de wens van de overledene.

'Op een en dertigjarigen leeftijd zooveel sympathieën verwekt te hebben, zooveel schoone werken te hebben voortgebracht, het is wel een bewijs van eene rijk begaafde natuur', noteert Carel Vosmaer in zijn necrologie in *De Nederlandsche Spectator*.⁸

Rudo den Hartog (1942) heeft rechten gestudeerd aan de Universiteit Utrecht. Na een werkzaam leven bij (voornamelijk) de provincie Utrecht, werkt hij thans aan een biografie en oeuvrecatalogus van de landschapsschilder Alexander Mollinger.

Hunebed, 1861, aquarel, 27,7 x 23 cm (Rijksprentenkabinet Amsterdam). Weergegeven is het hunebed te Tynaarlo. De heilige achtergrond, de roeken en de schaduwen versterken de mystieke atmosfeer die het prehistorische steengraf oproept. Mollinger werkte in de zomer van 1861 in Drenthe, samen met Willem Roelofs.

Noten

- 1 Alb. Plasschaert, *Korte geschiedenis der Hollandsche Schilderkunst* (Amsterdam: Mij. voor Goede en Goedkoopse lectuur, 1923)
- 2 Beets woonde in Utrecht en behoorde er als gevierd dominee-dichter tot de 'notabelen'. Bij die status hoorde ook het kunstlievend lidmaatschap van Kunstliefde.
- 3 Willem Roelofs (1822-1897), landschapsschilder en amateur-entomoloog, vaak gezien als grondlegger van de Haagse School, erelid van Kunstliefde.
- 4 Sir George Reid (1841-1913), Schots lithograaf, landschapsschilder en portrettist, President van de Royal Scottish Academy, protégé van kunsterzamelenaar John F. White. Zie o.a.: John Morrison in *Jong Holland* 1992, nr.4.
- 5 Olieverf op doek, 111,5 x 90,5 cm. Omstreeks 1660-1670. Museum Kunstliefde, cat.1885, nr. 97. Centraal Museum, Inv.nr. 2350.
- 6 'Avondstond', olieverb op doek, 78 x 118 cm, geveild in 1920 bij de uitverkoop van de collectie van Kunstliefde voor f150,- 250,-
- 7 Zie E. Maes, *Soestbergen, Utrechts aardse paradijsstun* (Utrecht: Spou 2006) 127-129.
- 8 *De Nederlandsche Spectator, tijdschrift voor kunst en letterkunde*, 12 oktober 1867.